

nòrdics, hi influís el llenguatge del seu model mistralenc; val a dir que el *DAG*, l'assenyala també no sols a Agramunt sinó fins a Gandesa, i *AlcM* a Pradell i al CpTarr. (no ho puc confirmar); en tot cas és ben estrany, i sona foraster, al cat. central.

Entre nosaltres és abans que tot un mot de la Garrotxa, Alt Empordà, i encara més, rossellonès: «lo qui fa la Mort és generalment un jove alt, molt magre y *escarrabillat*», Bosch de la Trinxeria (Arabía, *Misc. Folk.*, p. 4); «—Y per això fan tots la cara tan llarga —féu ella, *escarrabillada* com sempre, y trencant la nota solemne de la cerimònia», MVayreda (*Sang Nova v*, xiii, 444).

Aquesta variant amb consonant medial *-tll-*, que correspon a la dels nostres *revella*, *reveïllat*, deu ser la més pròpia i plena en català; la retrobem en Ruyra: «vaig córrer a un amagatall per eixugar-me la cara ---, i un cop eixuta i *escarrabillada*, vaig sortir zumzejant l'aire d'una cançó» (*Pinya de Rosa* II, 78) i *AlcM* cita *escarrabillament* en la *Gazeta* de Vic de 1926; de Ruyra la degué treure Spitzer, en una nota de *Npb-Mgn.*, 1913, 157ss. En els quals, en canvi, hi ha *-senzilla*, probablement per contaminació d'*esparvillar* (*espavilar*), *esparpallar* (fr. *éparpiller*). La reducció de *tll* a *ll* és però ben natural en aquesta posició força pretònica. Així rossell.: «mes la dona era aquí, sempre *escarrabillada*, / i tampoc aquesta vegada / va pas ser gaire embarassada. / —Mes comprèn bé, senyor —li fa — / qu'el meu Jaumet pot pas anar, / tot de seguit, a se trucar!», Saisset (*Catal. del R.*, 53); també escriu *escarrabillat* el pallarès Joan Lluís (*Els Pastors i les Estrelles*, p. 83, i veg. supra ENTECAT).

El nostre mot s'empra sobretot com a adjectiu-participi, però també pot aparèixer com a tr. (Verdaguer) i més com a reflexiu: «com qui ten un mal incurable, / res qu' a panxegar se complau; / l'altra s'*escarrabilla*, i a qualsevol plau», Saisset (*Catal. del R.*, 219).

Per més que hagi tingut bastant d'ús literari en català (que Spitzer comentà també en una nota a les *Glanures* de Tallgren IV, 66, en *LexikK*, 61, i en *ZRPb*. XLII, 1922, 27), és la llengua d'oc el veritable centre i pàtria del mot. Allí el mot apareix més o menys pertot, d'Est a Oest i de Sud a Nord del domini, començant per l'aran. *escarrabellat* (Cor., *Voc. Ar.*, 14), i prov. rodanès *escarrabihà* «émoustiller, réveiller, dégourdir» («que *meravibo* / t' *escarrabihò* / gai calignaire, tant matin?» en el felibre fundador A. Mathieu), i sobretot s'*escarrabihà* «se dégourdir», *escarrabihà*, *-bilhat*, *-ado*, «éveillè, dégourdi, vif, sémillant ---» (*TdF*).

El *FEW* (III, 337a, paràgraf 5) ens en mostra una àrea que s'estén des dels Alps del Delfinat (Briançon, etc.), per l'Erau, Tolosa, fins al Bearn (*escarrabelhà-s*), la Gironda, Perigord, Alt i Baix Llemosí, i fins a l'Alvèrnia (Murat, Haute-Loire). No n'hi ha dades medievals que jo sàpiga, però degué ser un mot ja vivacíssim en el S. XVI, puix que apareix manllevat en una sèrie d'escriptors francesos d'aquell temps: «en chemise en plein hiver, aussi *scarrebillat* que tel

qui se tient emmitonné dans les martes jusques aux oreilles», Montaigne (*Essais*, llibre I, cap. 36, p. 285), i Sainéan (*La Langue de Rabelais* II, 192) retroba *escarbilla* en Brantôme i Étienne Pasquier, *escarrabillat* «égrillard» en Bonav. des Périers.

Ja en parlaren bastant Spitzer i Gamillscheg (*ZRPb*. XLI, 1921, 523). Però el treball decisiu és el de Jud, en el seu magistral estudi sobre els mots romànics per a 'despertar', on s'ocupa llargament de les condicions en què nasqueren les formes gallo-romàniques corresponents al fr. *éveiller* EVIGILARE (> EXV-) i a *réveiller* (RLiR II, 196). La conclusió de Jud, després d'aplegar i analitzar totes les variants occitanes del mot present, és que és el resultat de l'encreuament d'oc. *revelhà*r (ja en algun trobador del S. XIII) amb un altre verb tal com oc. mod. *escarcaia* o *s'escardassà*; d'ell ho accepta Wartburg. Més aviat sembla tractar-se del primer, que bàsicament és «écarquiller, crever, briser en éclats», però igual que el francès *écarquiller les yeux*, es diu en particular d'*escarcaia lis iuè*, i per tant s'aplica en forma més o menys directa a la idea d'*'espavilar-se'*: «tout se revieudo e s'*escarcaio*» en el rodanès B. Marcelin, que sembla precisament sinònim de 'deixondir-se, espavillar-se', s'estén al llenguadocià, delfinès i gascò.

Per l'ús «rire à grands éclats» es veu que estem dins l'abast de la creació expressivo-onomatopeica que ha donat el cast. *carcajada*, val. *carcallada* (si hi contribuï una alteració de *écarquiller* en *écarquiller*, provinent de QUARTUS, com voldria Bloch-W. serà només amb caràcter secundari i auxiliar). En català mateix ha tingut alguna extensió aquest mot expressiu, però entre nosaltres precisament com a rigorós sinònim d'*escarrabillat*: *escarquillat* 'deixondit, llest, viu' que *AlcM* troba en el Rosselló i Empordà (també Vallès) i del qual dona un exemple en el blanec o selvatà Roig i Raventós (c. 1920), *escarquillar-se* 'espavilar-se' a Sant Feliu de Guíxols («nois *escarquilleu-vos*», mal grafiat *esquerq-* en *AlcM*).

DERIV.: *Escarrabillament* [Lacav. 1695], *escarrabilladament*. *Escarrabill* (Agramunt, cf. *d'esquillèbit*). Forma semblant i poc més alterada que aquest *escarrabill* d'Agramunt, i amb sentit ben relacionable, em sembla ser el balear *escaravits*.¹ Però AMAlcover ho escriví constantment amb *-v-*, i se'n serví molt en les *Rondaies* (I, 46; VI, 178) i a d'altres obres, generalment amb el sentit de 'contorsions, estremituds, cabrioles': «li passa pes coll es dogal d'or, sense que s'animal fes cap *escaravit* ni se bategàs» (rondalla, *BDLC* XVI, 132), «aquells noys de l'escola de Sta. Ana, que no paren de fer *escaravits*: se punyen, se tiren bolletes de paper roegat ---» (*BDLC* XI, 202), si bé en el vol. XIII, 1, sembla donar-li el sentit de 'dificultat, complicació, misteri'; amb *-v-* també S. Galmés (*escaravitetjar*).

A la Vila d'Eivissa, em deia el Dr. Isidor Macabich que deu tenir un sentit semblant al de 'guspíres', si bé ho deduïa només de *pedres d'askaravits* 'pedres fogueres' (1963), si bé en el fons això no ens ha d'allunyar gaire de reconèixer-li una acc. ben pròxi-